

Використана література:

1. Агаркова Н. І. Проблеми жорстокості у шкільному середовищі // Соціально-правовий захист молоді: Зб. наук. статей / Заг. ред. І. В. Козубовської, В. М. Великого. – Ужгород, 2002. – С. 6–12.
2. Асланова. Н. К. Вступ до книги “Керівництво по попередженню насильства щодо дітей”. – М.: Гуманітарний видавничий центр ВЛАДОС, 1997. – 505 с.
4. Батьків не обирають... (проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні). – К.: А.Л.Д., 1997. – 144 с.
5. Бондаровська В. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству: Роздуми та поради психолога. К.: СДМ-Студіо, 1999. 64 с.
6. Боротьба проти використання праці дітей: Пер. з англ. / Заг. ред. О. П. Петрашук. – К.: “Пульсари”, 2002. – 148 с.
7. Жестокое обращение с детьми и детская заброшенность. – М., 1991.
8. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства. – К.: Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. – 344 с.
9. Права жінок у сучасному світі / За загальною редакцією І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової – К.: УДЦССМ, 2000. – 112 с.
10. Проблеми насильства в сім’ї: правові та соціальні аспекти / Упоряд. О. М. Руднева; наук. ред. А. П. Гетьман. – Харків: Право, 1999. – 212 с.
11. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
12. Соціальна філософія: Короткий Енциклопедичний Словник / За ред. і укладанням: В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. – Київ-Харків: ВМП “Рубіком”, 1997 р. – 400 с.
13. Юридична енциклопедія: В 6-и т. / Редк.: Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: “Укр. енцикл.”, 1998. – Т. 2. – С. 441.
14. Green A.H. Child abuse // D.H. Schetky, E.P. Benedek (Eds.) Child psychiatry and the Law/- Brunner/Mazel, Publishers – N.Y. – 1980. – P. 71–88.

Аннотація

Стаття дає теоретичний обзор проблеми жестокого обращения с детьми, предлагает определения и классификацию основных понятий, рассматривает психологические и социально-педагогические аспекты проблемы.

Пішванова В.О.

Київський національний економічний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.**

Гострі кризові явища в різних сферах американського суспільства другої половини ХХ століття, численні молодіжні рухи протесту наочно продемонстрували неефективність системи підготовки молодих людей до “зустрічі з життям”, яке багато в чому перестало відповідати запитам молодих людей, їх бажанням і надіям. Проблема адаптації до цих нових реалій постала на весь зріст. В цьому контексті посилення уваги широкої освітянської громадськості до педагогічних новацій, якими були сповнені етичні розробки

Джона Дьюї, цілком закономірно. Симптоматично, що саме на батьківщині визнаного авторитета у галузі освіти – в США – у 80-ті роки ХХ століття виникла соціальна програма під виразною назвою – “Навчання для виживання”, представники якої перед небезпекою економічних, соціальних, моральних, екологічних кризових явищ, що зростають у суспільстві, закликають готувати молодь до адаптації в нових кризових явищах суспільства.

Ця програма, що являє собою модифікацію концепцій “навчання вмінням пристосовуватися до життя”, була висунута ще в 40-і роки й вже тоді передбачала чергове реформування всієї системи освіти. Досвід подібної реформації, фундатором якого був Дж.Дьюї, знов почав використовуватися насамперед з погляду тієї методології, яка в ньому втілювалася. Її значення особливо наочно виступає на тлі ретроспективного огляду еволюції американської освіти.

Цій проблемі в основному присвячували свої розвідки зарубіжні автори: Д.Росс, П.Сміт, Р.Уестбрук, У.Ейплманн та ін. В українській педагогіці вищої освіти ця проблема привернула увагу небагатьох вчених: В.Корженка, І.Радіонової, С.Юліної та ін.

Мета даної статті – розкрити особливості структури системи вищої освіти в США кінця ХХ ст.

Протягом багатьох десятиліть американська освіта відзначалася елітарністю. Під впливом соціально-економічних та політичних змін у США відбувається істотна переорієнтація функціонування освіти в країні. Розвиток промисловості, підвищення рівня її технічної забезпеченості викликали гостру необхідність у технічно освічених кадрах. Зростаючі темпи виробництва й боротьба трудящих за право на освіту призвела до значного розширення меж середньої освіти, одержати яку змогли широкі маси молоді. Завдяки цьому середня школа в США стає масовим навчальним закладом.

Необхідно відзначити, що, починаючи із середини ХІХ ст., система вищої освіти в США користувалася підтримкою з боку держави. Істотне розширення допомоги з боку федерального уряду мало місце в другій половині 40-х років ХХ в., коли відбувався різкий ріст чисельності студентів за рахунок збільшення темпу приросту населення, а також у результаті надання фінансової допомоги ветеранам другої світової війни, які бажали одержати вищу освіту.

Наступний пік державних програм допомоги системі вищої освіти відзначений у 60-і роки. Запуск першого радянського штучного супутника Землі спонукав уряд США до розгортання активної політики стимулювання науково-технічного розвитку, найважливішою частиною якої стала програма

фінансування системи утворення. Із середини 70-х років ріст обсягу федеральної допомоги вузам сповільнився, і до кінця 70 – початку 80-х років він практично припинився [1, с.111].

У період після другої світової війни система освіти як державна, так і приватна, характеризувалася швидкими темпами розвитку. У числі факторів, що викликали її зростання, було підвищення вимог до підготовки робочої сили, висунутих науково-технічною революцією, змагання з СРСР в економічній і науково-технічній областях, зміна демографічних характеристик складу населення в зв'язку з так званим „бумом народжуваності” 50-х років, нарешті, державна політика 60-х років, коли витрати на освіту відповідно до теорії „людського капіталу” стали розглядатися як інвестиції, що дають господарський ефект. У результаті загальні – державні і приватні – витрати на освіту зросли за період з 1950 по 1983 р. з 11 млрд. дол. до 215 млрд. дол., або в 4 рази з урахуванням темпів інфляції [2, с.17].

Розширення державного сектора у вищій освіті в 60-і і 70-і роки зв'язано зі швидким збільшенням мережі дворічних так званих молодших коледжів. Їхнє поширення було розраховано на те, щоб відвести швидко зростаючий у ці роки потік абітурієнтів із широких трудящих мас від університетів та чотирирічних коледжів.

Більшість новостворених навчальних закладів були, по суті, середніми спеціальними навчальними закладами, що дають освіту в рамках професійно-технічного профілю. У результаті структура державної вищої школи істотно змінилася: у 80-і роки лише третина її навчальних закладів складала повноцінні вузи (університети і коледжі), а дві третини – „усічені” вузи, молодші коледжі, у яких навчалася майже половина студентів державного сектора [3, с.15].

Доречно нагадати, що адміністрація Рейгана, що відбивала у своїй діяльності традиційну лінію консерваторів на всіляке збільшення ролі приватного сектора, прагнула обмежити розвиток державного сектора в системі освіти. В області вищої освіти політика скорочення державної допомоги студентам, у першу чергу з незаможних родин, привела до зменшення числа абітурієнтів, головним чином у державні вузи.

У 80-і роки проблема якості освіти стала однією з найгостріших соціальних проблем. У 1981 р. була створена Національна комісія з підвищення якості освіти, що у своїй доповіді, випущеній у квітні 1983 р., відзначила „зростаючу тенденцію до посередності, що загрожує майбутньому як країни, так і народу” [4, с.87]. Констатовалося, що близько 23 млн. дорослих американців є функціонально неписьменними, тобто не можуть правильно прочитати і

грамотно викласти мінімально складний текст.

Активізація державного регулювання в соціальній сфері, викликана посиленням економічної і соціальної нестійкості капіталістичного суспільства, мала місце й у сфері освіти. Однак утручання федерального уряду аж до кінця 50-х років носило епізодичний характер і диктувалося, як правило, конкретними економічними потребами.

Потрібно враховувати і те, що поворотним моментом у політиці федерального уряду став закон про освіту з метою національної оборони 1958 р., що став прямою відповіддю на запуск Радянським Союзом першого штучного супутника Землі. Закон передбачав ряд важливих заходів в області підвищення якості навчання в середній і вищій школі, що в першу чергу стосувалося точних і природних наук.

Політика в освіті стала одним з найважливіших напрямків діяльності федерального уряду. Подальше розширення ролі федерального уряду в області освіти відбулося в середині 60-х років під впливом масових демократичних рухів. Правлячі кола були змушені розширити доступ до освіти представникам расово-етнічних груп і жінкам. Закон про економічні можливості 1964 р. передбачав цілий ряд заходів щодо підвищення рівня освіти незаможних громадян (боротьба з неграмотністю, допомога працюючій молоді в одержанні вищої освіти, програми навчання дорослих і ін.).

В кінці ХХ ст. у систему вищої освіти США входить близько 3,3 тис. інститутів різних типів, у яких навчається більш 12 млн. чіл. На початку 80-х років число осіб з вищою освітою у зайнятому населенні США зросло з 1970 р. на 126%. Щорічно університети і коледжі в США закінчує в 4 рази більше студентів, ніж у країнах ЄЕС [5, с.13].

До системи вищої освіти США входили до кінця ХХ ст. наступні типи навчальних закладів:

– молодші, чи місцеві, дворічні коледжі, навчання в яких фінансується місцевою владою і розраховано на задоволення місцевих потреб у фахівцях. Молодші коледжі присуджують так званий ступінь молодшого фахівця. Цей ступінь, що є власне кажучи професійним, стає усе більш розповсюдженим завдяки зростанню місцевих коледжів і порівняно низькою плати за навчання. В даний час навчанням у молодших, чи місцевих, коледжах охоплене близько 40% американських студентів;

– технічні інститути і професійні школи, що не дають ступенів бакалаврів. Випускники одержують після двох- чи трирічного курсу кваліфікацію техніків;

– чотирирічні навчальні заклади – університети і самостійні коледжі,- по

закінченні яких дається ступінь бакалавра (при додатковому навчанні протягом одного-двох років – ступінь магістра).

Зазначені навчальні заклади могли бути як державними, так і приватними. З 1,9 тис. чотирирічних навчальних закладів до приватного сектора відносилися 72% вузів і тільки 28% – до державного. У той же час у всіх приватних вузах навчалася лише 21% студентів [6, с.111].

Зараз у США нараховується близько 200 університетів. Важливою складовою частиною підготовки фахівців в університетах є науково-дослідна діяльність, до якої залучаються як аспіранти, так і студенти. В даний час у вищих навчальних закладах виконується близько 60% усіх фундаментальних досліджень у США. Основна роль у проведенні наукових досліджень належить найбільшим, так названим мультиуніверситетам, як приватним, так і державним, які виконують, крім фундаментальних, велику кількість прикладних досліджень за контрактами.

Наприкінці 70 – початку 80-х років відзначається більш високий темп росту числа осіб, що одержали ступені магістрів і докторів, у порівнянні з чисельністю студентів, що одержали ступінь бакалавра. У деяких провідних університетах США (Стенфордському, Каліфорнійському й ін.) випуск цих фахівців перевищує випуск фахівців зі ступенем бакалавра. Найбільш кваліфіковані наукові кадри готує ряд провідних, у більшості приватних, вузів США, серед яких Гарвардський, Стенфордський, Принстонський, Колумбійський, Єльський університети, Каліфорнійський університет (Берклі), Масачусетський технологічний інститут.

Хоча обсяг державної допомоги вузам у США значно перевищує масштаби державного фінансування вищої освіти в більшості високорозвинених країн, її зменшення вкрай несприятливе позначилося на фінансовому положенні американських коледжів і університетів і підірвало основи їхньої ефективної діяльності в подальшому. Якщо в 1973 р. за рахунок федерального уряду покривалося 15,7% загальних витрат вищих навчальних закладів, то в 1982 р.- 14,1%, інші витрати покривалися штатами (27,4% у 1973 р., 31,1% у 1982 р.) і за рахунок інших джерел. Державна фінансова допомога вже тоді не відповідала реальним потребам вузів, особливо якщо взяти до уваги, що використовуване вузами устаткування, у першу чергу устаткування для проведення наукових досліджень, здебільшого було застарілим [7, с.43].

Таким чином, у другій половині ХХ ст. система вищої освіти в США не позбавлена проблем, які виникли у більш ранній період. Мали місце падіння загального рівня освіченості випускників вищих навчальних закладів,

поглиблення дистанції між елітною та загальнодоступною системою освіти, висока ціна вищої освіти, що обмежувало можливості його її отримання вихідцями з соціальних низів. Незважаючи на зусилля уряду, названі проблеми вдалося вирішити лише частково.

Використана література:

1. Юлина Н.С. Очерки по философии в США. XX век. М., Эдиториал УРСС, 1999.
2. Smith, Page. The Rise of Industrial America. New York, 1990.
3. Там само.
4. Westbrook, Robert. John Dewey and American Democracy. Ithaca, N.Y., 1991.
5. Радіонова І.О. Сучасна американська філософія освіти та виховання: тематичні поля та парадигмально-концептуальні побудови. – Харків: ХДПУ, 2000.
6. Appleman W. An Outline of American History. New York, 1990.
7. Appleman W. Там само.

Анотація

В статті розглядаються особливості структури системи вищої освіти США в кінці ХХ ст. В частині, розкриваються закономірності і принципи розподілу сфери освіти на державний і приватний сектори, показується динаміка залежності якості і рівня освіти від особливостей зовнішньої і внутрішньої, в частині соціальної, політики держави, обсягів фінансування освіти і т. д.

Рубан А.О.
м. Переяслав-Хмельницький

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІЛОСОФІЇ Г.СКОВОРОДИ
ТА СВІТОГЛЯДНИХ ТЕОРІЙ МИСЛИТЕЛІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

У різні часи й епохи філософи звертались до проблеми людини, осмислювали її в дусі конкретно-історичних вимог, інтересів і потреб, відповідно до цього творили ідеал людини, який, проте, ніколи і ніде не міг бути у всій адекватності й повноті досягнутий та здійснений. У процесі пізнання світу людина завжди прагнула глибше й повніше досягнути сутність явищ, закони світовлаштування та себе саму.

Український любомудр, поет-мислитель Г.Сковорода, який уособлює в собі цілісність серця, розуму та вчинку, є зразком таких намагань.

У наш час, коли віками омріяна, багатьма поколіннями виборювана незалежна українська держава стала історичною реальністю, проблема духовного розвитку та самореалізації особистості набуває особливої актуальності. Процес становлення освіти й виховання має сприяти формуванню творчо розвинутої, духовно багаті особистості, що і є одним з головних